

קאטרינה

אהרן אפלפלד

פרק מנובלה

שמי קאטרינה ובקרוב ימלאו לי שבעים שנה. אחרי הפסחא חזרתי אל כפר מולדתי ואל אחוזת אבותי, אחוזה קטנה, הרוסה, לא נותר ממנה אלא ביקתה זו, שאני מתגוררת בה. אבל חלון אחד, יחיד, פתוח בה לרווחה, והוא פורש לפני עולם ומלואו. עיני, אמנם, נחלשו אך עדיין פועם בהן הרצון להתבונן. בשעות הצהריים, כשהאור בעיצומו, נשטחים המרחבים עד לגדות הפרוט, שמימיו בעונה זו כחולים כעצם הזוהר. את המקום הזה הנחתי לפני למעלה מחמישים שנה, אם לדייק לפני חמישים ושלוש שנה, אך הוא לא נשתנה בהרבה. הצמחיה, הנצח הירוק הזה העוטף גבעות אלו, עומד בירקותו כמו לפני, אם אין עיני משטות בי, אף ירוק יותר. כמה עצים מנעורי הרחוקים עוד עומדים זקופים ומלבלבים ואין לומר התנועה הקסומה, הגלית, של גבעות אלו. הכל על מקומו, רק לא האנשים. כולם נסתלקו והלכו.

בשעות הבוקר המוקדמות, יש בידי להסיר את הצעיפים הכבדים העוטפים את השנים הרכות ולהתבונן בהן, התבוננות שקטה, פנים אל פנים, כמו שאומרים הכתובים. לילות הקיץ בעונה זו ארוכים וזוהרים ובמימי האגם משתקפים לא רק האלונים, גם לגומא יש קיום במים צחים אלה. תמיד אהבתי את האגם הצנוע הזה, אך במיוחד אהבתיו בלילות הקיץ הזוהרים, כשהמחיצות בין שמים וארץ נמחים, וכל היקום נמזג באור שמימי. השנים בנכר הרחיקו אותי מפלאים אלה, והם נמחקו מזכרוני, אך לא מלבי כמסתבר.

עכשיו אני יודעת, האור הזה הוא שמשך אותי לכאן. איזו צחות אלהים. לפעמים יש ברצוני להושיט את היד ולנגוע במשבים הנקרים לי בדרכי ולומר להם: חכו רגע.

קשה לישון בלילות הקיץ הזוהרים. לפעמים נדמה לי, כי חטא הוא לישון בבהירות הזו. עכשיו אני מבינה את הנאמר בכתבי הקודש 'הנוטה כדק שמים'. המלה 'דק' נשמעה לי לפני רחוקה וזרה. עכשיו אני רואה את הדק. אלהים אדירים, היכן רגלי, היכן רגלי הצעירות. אליו היו לי, הייתי הולכת מסוף העולם ועד סופו.

ההליכה קשה עלי מאד. ואלמלא החלון הרחב, הפתוח לרווחה, אלמלא הוא, המוציא אותי ומביא אותי, הייתי כלואה כאן כבבית הסוהר, אך הפתח הזה, בחסדו, מוציא אותי בקלות, ואני משוטטת על פני הכרים כבימי נעורי. מאוחר בלילה, כשהאור עומם באופק, אני שבה אל כלובי, שבעה ורוויה, ועוצמת את עיני. כשאני עוצמת את עיני אני פוגשת פנים אחרות, פנים שלא ראיתי קודם לכן. יש בעצימת עינים פלא גדול.

בימי ראשון אני משנסת מותני ויורדת אל הקאפלה. המרחק מהביקתה לקאפלה אינו רב, רבע שעה הליכה. בילדותי עשיתי דרך זו בקפיצה אחת. אז היו כל חיי משב אחד, אבל היום, כל שעל מאיב לי. ובכל זאת חשובה לי מאד הליכה זו. האבנים האלו מעוררות את הזכרון, במיוחד את הזכרון שלפני הזכרון, ואני רואה לא רק את אמי המנוחה, אלא את כל אלה אשר חלפו על פני במשעולים אלה, כרעו בך, בכו והתפללו. משום מה נדמה לי עתה, כי כולם לבושים היו מעילי פרווה. אולי משום אותו איכר אלמוני, אשר הגיע לכאן בחשאי, התפלל ולאחר מכן טרף את נפשו בכפו. הצעקות שלו נתקעו ברקותי.

מיבנה הקאפלה ישן ורעוע, אך עדיין נאה בפשטותו. תמוכות העץ שהציב אבי עוד שומרות עליו. אבי לא הקפיד בשמירת הדת, ובכל זאת ראה חובה שלא להזניח מקדש מעט זה. אני זוכרת, כבדמדום, את הקלונסאות שנשא על כתפיו, קלונסאות עבות ותקע אותן באדמה בפטיש עץ אדיר. אבי נראה לי אז כענק ומלאכתו כמלאכת ענקים. הקלונסאות, אף שהריקבו, עדיין תקועות במקומן. הדוממים מאריכים שנים, רק האדם נחטף בלא עת.

מי שיער כי אשוב לכאן. אני מחקתי חיק ראשון זה מזכרוני כבעל חיים. אבל זכרוני של האדם חזק ממנו. מה שלא עשה הרצון עשה הכורח, לבסוף היה הכורח לרצון. אינני מצטערת ששכתי לכאן, מן הדין היה כנראה שאשוב. על דרגש הקאפלה אני יושבת שעה שעתיים. השקט כאן רב מאד, אולי משום הבקעה הסוגרת על המקום. כשבילים אלה רצתי בילדותי אחר הפרות והעזים. מה עוורים ונפלאים היו חיי אז, כאחד מבעלי החיים שאני נהגתי, חזקה כמותם ואלמת כמותם. לא נותר משנים אלה שום זכר חיצוני, רק אני, שנתי הדחוסות בתוכי וזקנתי. הזיקנה מקרבת את האדם, באין משים, אל עצמו ואל המתים. המתים האהובים מקרבים אותנו אל אלהים.

בבקעה זו שמעתי לראשונה קול ממרומים. זאת אומרת בשיפולי הבקעה, במקום שהיא יוצאת ונשפכת אל תוך המישור רחב הידים. הקול זכור לי בצלילות רבה, בת שבע הייתי ולפתע שמעתי קול, לא כשל אמי ולא כשל אבי, והקול אמר לי, אל פחד בתי, את תמצאי את הפרה האבודה. קול בוטח וכל כך רגוע, שהסיר כבת אחת את הפחד מלבי. ישבתי קפואה על מקומי וציפיתי. החושך הלך ונתעבה ושום רחש לא נשמע, ולפתע עלתה מתוך האפלה הפרה וניגשה אלי. מאז כל אימת שאני שומעת את המלה 'ישועה', אני רואה את הפרה שאבדה לי וחזרה אלי. רק פעם אחת פנה אלי הקול הזה ולא הוסיף. לא דיברתי על כך עם איש, אבל בסתר לבי שמרתי את הסוד ושמחתי בו. לפעמים, כשעיני ולבי פתוחים נדמה לי, שהקול ממרומים אמר לי, אל פחד, אני עימך. באותן השנים פחדתי מכל צל. שנים רבות, לאמיתו של דבר, שרויה הייתי בפחד, ורק בגיל מאוחר מאד סר מעלי. אילו הייתי הולכת אל הכנסייה היה גורלי שונה. התפילה

אהרן אפלפלד

היתה מלמדת אותי את הגלוי ואת הנסתר. אבל גורלי רצה אחרת, אם מותר לומר כך. הלקח בא אלי באיחור של שנים, טבול בנסיונות רבים ומרים. בנעורי לא מצאתי חפץ לא בתפילה ולא בכתבי הקודש. מילות התפילה שיצאו מפני כמו לא היו שלי. הלכתי לכנסייה מפני שאמי אילצה אותי ללכת. בגיל שתים עשרה חזיתי באמצע התפילה מראות זימה, דבר שהעכיר את רוחי מאד. בכל יום ראשון הייתי מתזולה, ואמי היתה מכה אותי על כך, אבל דבר לא הועיל. פחדתי מהכנסייה כמו מפני רופא הכפר.

ובכל זאת, תודה לאל, לא ניתקתי עצמי ממקורות האמונה. היו רגעים בחיי שנשכחתי, שקעתי בזוהמה, איבדתי את צלם האלהים, אבל גם אז, הייתי נופלת לא פעם על ברכי ומתפללת. זכור לי, אלהים, רגעים מועטים אלה, כי חטאי רבים, ורק אתה, בחסדך הרב, יודע את נפש אמתך. ועכשיו, כמו שאומר המשל, חזרו המים אל הנהר, המעגל נשלם ואני שבתי לכאן. הימים מלאים וזוהרים, ואני משוטטת בהם באריכות רבה. כל עוד החלון פתוח והעינים ערות אין הבדירות פוגעת בנפשי. חבל שעל המתים נאסר הדיבור. יש להם מה להשמיע. אני בטוחה בזה.

פעם בשבוע בא חאמיליו העוור ומביא לי מהכפר את המצרכים. צרכי עתה מעטים מאד, שלוש ארבע כוסות תה, לחם וגבינה כחושה. חאמיליו אינו צעיר עוד אבל הילוכו העוור יציב. הוא מגשש במקלו העבה והמקל אינו בוגד בו. כשהוא מתכופף, אני מגלה בגבו קו חזק. סיפרו לי כי בצעירותו היו הנשים כרוכות אחריו, אין פלא, היה גבר נאה. עתה ראה מה עוללו לו השנים. תחילה נתחרש ולאחר מכן התעוור. עתה לא נותרו ממנו אלא שרדיו. כשהוא בא וקרנ אל ביתי, החבילה על כתפיו, הוא נראה משום מה כבד וכנוע. אין זו אלא מראית עין. הילוכו אמנם זהיר אבל יציב מאד ונאה מאד. אין פלא כי הנשים היו כרוכות אחריו.

כשעזבתי את הכפר רק נולד אבל שמעתי רבות עליו, לא תמיד שמועות טובות. לאחר שנים של רווקות והוללות התחתן. הכלה נאה ועשירה והביאה מביתה נדוניה הגונה, אך נאמנה לא היתה. אמרו, כי זה עונשו. מפני שהולך הרבה נשים שולל, אך גם היא נענשה על בגידותיה: נחיל צרעות התנפל עליה באמצע השדה והמית אותה. פעמים נדמה, כי השכר והעונש כבר נערכים בעולם הזה, אך מי אני שאפסוק הלכה בענין מסתורי כזה.

בכל יום חמישי בא חאמיליו ומביא לי את מזונותי. אלהים יודע כיצד הוא מוצא את דרכו אלי. בעיני הוא יצור שלא מן העולם הזה. וראה פלא, הוא הצינור המחבר אותי אל ארצות החיים. אלמלא הוא, כבר הייתי שוכנת עפר. תודה חאמיליו, אני קוראת בקול. אני מסופקת אם הוא קולט את קולי. הוא עושה העוויה משונה בראשו כמגרש זכוב. כשאני מניחה את השטר בכפו הגדולה, הוא מקיש במקלו העבה על הרצפה, מלמלם משהו ומניח את השטר בכיס מעילו. בגדיו מדיפים ריח עשב ומים, רוב היום, כנראה, עושה בחץ. מה שלומך, אני פונה אליו ומיד תופסת את האיכולת שבשאלתי. הוא עושה את מלאכתו בשקט ובמתינות. תחילה מסדר את המצרכים במזווה ולאחר מכן מביא את גזרי העצים ומניח אותם ליד התנור, הכל בשקט ובשקידה. שעה בקרוב הוא עובד. בשעה זו הוא ממלא את ביקתי בריחות השדה המבשמים אותי כל השבוע.

אני אוהבת לשבת ולעקוב אחר התרחקותו, התרחקות איטית הנמשכת לעתים שעה תמימה. תחילה הוא יורד אל הקאפלה, משתטח על סיפה ומתפלל. לעתים נדמה לי, שאני שומעת את שתיקתו. לפתע הוא מתנער, ובלא גינונים, כמתוך איזו פניית עורף, קם ויורד אל האגם. ליד האגם נקטעים צעדיו ורגליו נעצרות. לפעמים נדמה לי שהוא משתהה כדי לנשום את ריח המים. בעונה זו יש ניחוח למימי האגם. הוא מתקרב אמנם אל שפתו של האגם, מתכופף, אך אינו מתעכב ומיד גולש בשביל ונבלע בין העצים.

בקבוק במים

מה שאני שולחת מן הבית
אני משליכה כמו מכתב בבקבוק.
יצא מפה ויעמד
ויעמד מלפניכם,
ויעמד למעני כמו
מגן נרמח,
של גברים מנסים לעבר בים.
מה שיבקשו עלי
מכתבים שיצאו מידתי חתומים
אני לא אבקש בגלוי,
מחמת הבושה,
מידתי בשר נדם,
כאלו אין לי צרף בחזק ידם
ולא במתנתם.
ומה שלא יצא מן הבית
אולי יבל במהירות כנבול מעש
ולא יהיה מי שישמר עליו
וישמר אותו,
ויקנה לו צרף ונפח חמרי לפחות פחרס הנשפר.
אני פה עומדת במצב נחות
שאין להכביר עליו מלים ותאורים,
ומה שיצא מפה כמו מכתב בתוך בקבוק,
יצא ויעבר במים,
יצא ויצלח מים,
מטלטל על גלים ונסחף בנחשולים,
ואולי תסדק זגוגיתו
וישקע בים.
בכל זאת בקבוק הנזרק למים
יש תקנה,
שתאחז בו פה יד ותראנו עין
ויאמר עליו פעם אדם בפליאה:
מצאתי בקבוק.

צילום: דני גונה

דליה רביקוביץ

כשהוא נעלם בין העצים הוא שב לנגד עיני כבהירות יתרה, חסון ונאה, ואני מתחילה להתגעגע אליו. החשכה משכיחה אותו מליבי בבת אחת, ורק ביום חמישי בבוקר בא ריח המים אל אפי, ואני נזכרת בו ורטט של ציפיה חולף לאורך גבי.

וב הימים אני יושבת בכורסה, כורסת עץ מרופדת בכרים עבים. השנים לא פגמו בה. כאז כן עתה חומלת על עצמותיו של האדם. כאן היתה אמא יושבת בימי ואשון, עצומת עינים, כל העייפות של השבוע טבועה בפניה, שערותיה דלילות ואפורות. עכשיו אני מבוגרת ממנה ארבעים שנה. נתהפכו היוצרות, האם צעירה והבת קשישה וכך, כנראה, זה ישאר לעולמי עד. לכשיקומו המתים לתחיה ודאי תתמה! הזוהי בתי קאטרינה. ובכל זאת, כשאני מתפללת על חיי אני מתפללת גם אליה. אני בטוחה כי האמהות מגוננות עלינו, שאלמלא הן, זכויותיהן, כבר היו הרשעים מכלים אותנו.

וב היום אני יושבת ומתבוננת. לנגד עיני מהבהב האגם בגווניו הזוהרים. בעונה זו אורו רב. לפנינו המו כאן חיים רבים ועתה רק הדממה. כשאני מקשיבה לדממה עולים מתוך הכרים המראות הרחוקים וממלאים את עיני. אתמול חזיתי מראה כבהירות רבה. אני בת שלוש ויושבת כאחו וכלב הרועים שלנו זימבי מלקק את אצבעותי, אבא יושב מתחת העץ וסוכא לאטו מבקבוק וודקה, הוא שמח ומרוצה. אבא, אני קוראת משום מה, הוא כל כך שקוע בשתייתו, אינו משיב לי. אני פורצת בכבי, אך גם הבכי שלי אינו מניעו ממקומו, אמא פורצת נרוח מתוך הבית ואני משתתקת מיד.

אמא, זכרונה לברכה, אשה קשת יום, היתה מפילה את אימתה על כולנו גם על אבי החסון. אפילו הפרות לא העזו פנים נגדה. אני זוכרת כיצד הכניעה כמו ידה פרה משתוללת. כפות ידה, ימחל לי אלהים, טבועות בגופי עד עצם היום הזה. על הכל היתה מלקה, על קלה וחמורה, בועם ובלא רחמים. רק בימי הפסחא לא היתה מלקה. בפסחא היו פניה משתנות ואיזו יראה שקטה היתה נמסכת בעיניה. כמו נהר שוטף שמימיו נרגעו. בימי הפסחא היו פניה מפיצות זרזיפי אור על פני הבית. איזו דתיות שלא מן המקום הזה.

אני עשיתי את ימי הפסחא על האצטבה ליד זימבי. זימבי שמור עמי בחמימות נעימה, כלב חסון, נדיב, אוהב את הבריות וילדים במיוחד. אם יש חום בגופי הרי זה החום שספגתי ממנו. ריחו עדיין דבוק באפי. כשעזבתי את הבית יבב מרה, כמו ידע שלא אשוב לראותו. לגבי הוא חי וקיים, במיוחד נביחותיו, נביחות בלומות, שנשמעו לי תמיד כקריאה לרעות ומשחק. נפשי דבקה בנפשו, אם מותר לומר כך. מאז שובי אני שומעת לעתים את יבבותיו, ואני מתגעגעת אל גופו הגלילי הרך, אל שערות המשי ואל ריח הנהר הדבוק בטלפיו.

גם אמי אהבה את זימבי, אך היתה זו אהבה שונה, רתועה וללא מגע. אבל היצור האלם כנראה הרגיש, כי יש לאשה קשת יום זו יחס אליו, והיה מקפץ לקראתה בהרבה חיבה. מאבי פחד פחד מוות. לפעמים נדמה לי, כי דרכו של זימבי אני קשורה אל אמי המנוחה. אהבתנו את זימבי חברה את נפשותינו בכוח נסתר. רק אלהים יודע את צפונות הלב, ורק אלהים יודע מה מחבר אותנו בחיים במוות.

מיד אחרי הפסחא היה האור כבה בפניה והרוגו היה שב ומכסה אותם. בעודי קטנה מאד שמעתי אומרים: היא אומללה מאד, יש לחוס עליה, צאצאיה מתו עליה בניקותם. בטוחה הייתי, כי גם עלי לא יפסח מלאך המוות. לילה לילה הייתי מתפללת על חיי, וראה פלא, התפילות הועילו, חיי נארכו מעבר לקיצבתו של אדם.

אמי נפטרה בגיל צעיר מאד, היתה בת שלושים וחמש, עדיין גלויות פניה, כביום שעזבה אותנו. במיוחד אני רואה את תנופת הזעם שהיה אוחו בכל גופה. גם היום, שנים רבות כל כך מאז, אני נזכרת בה בחיל ורעדה כמו שאומרים הכתובים. כל אימת שאני הוגה בה, היא יוצאת כנגדי באותה תנופת זעם. למה אמא, אני שואלת, את רוגזת עלי. על חטאי כבר באתי על עונשי ועל הנסתרות ילקן אותי בעולם האמת. אבל אמי בשלה, היא צעירה מאד וצעירה תישאר לעולמים, אילו האריכה שנים כמוני היו דמיה נרגעים. בשנותי אין אדם רוגז עוד.

לפעמים נדמה לי, שהיא רוגזת על כולנו מפני שקברנו אותה בקרח. בית העלמין היה שומם ולכן ושני הקברנים כרו את קברה בגרזנים. האנשים עמדו במרחק מהבור ורעדו. הכומר זעם על הקברנים שהתרשלו ולא הכינו את השוחה במועד. פניו של הכומר היו עכורים, והוא זירז את הקברנים במלים בלומות שנשמעו כקללות.

לאחר מכן, כבר בחשכה, נחתו התפילות ככרד. עטפתי את ראשי במטפחת, שלא לראות את הארון המורד בחבלים לשוחה, ובכל זאת חדרה אותה קרה אל עצמותי, ואני מרגישה אותה עד עצם היום הזה.

מיד לאחר מותה של אמא שקע אבי בשתייה כבדה, הזניח את משק הבית, מכר את המפות הרקומות ללא הבחן, אפילו את ארגז הנדוניה של אמי מכר. עתה פחדתי מפניו כמפני אמי. מאוחר בלילה היה חוזר ומיד צונח על יצואו כפגור. רוב היום היה ישן, לפנות ערב היה מקיץ ופונה, בלא עיכוב, אל בית המרוח. האביב בא והוא לא עשה דבר. ממני התעלם כאילו איני קיימת. לפרקים היה מניף עלי את ידו וסוטר על פני, כבהסח הדעת, כפי שמועכים זכוב טרדן. מותה של אמי כמו התיר לו את ההתמכרות המלאה. לפעמים היה חוזר הביתה עליו כנער הולל.

לילה אחד ניגש אלי, ימחל לי אלהים, ואמר לי שלא בקולו: "למה לא תשני עם אבא. הבית קר." עיניו היו מוזגגות ואיזו אדמימות זרה בהן. מעולם לא פנה אלי בקול כזה. "טוב מאד לישון עם אבא", חזר ודיבר אלי שלא בקולו. חשתי בלבי שיש כאן חטא אך לא ידעתי מהו. זחלתי אל מתחת לשולחן ככלב ולא הרצאתי הגה מפי. אבא כרע על ברכיו ואמר: "למה את נמלטת מפני. זהו אביך ולא זר", ואז הניח על כתפי את שתי כפות ידיו הגדולות, נצמד אלי ונישק אותי. לאחר מכן קם על רגליו, עשה העווית ביטול, נפל על יצואו ונרדם. אני נשארתי מתחת לשולחן. מאז לא הוסיף להביט בי, כאילו איני קיימת.